

Euripidész halála

Részletek a regényből

Santa Maria della Salute. Santa mamma, milyen szép is voltál, amikor az életet akartad, magadnak is akartad, nem pedig, mint most, csupán féltestvérem agyagszobrocskájának! Milyen vidámnak láttalak, amikor Robert Menazziniért elhagytad apámat, Veres Tibort. „Elég volt a K. u. K. Monarchiából!” – csattantál fel, a kezedet is összecsapva, mintha engemet magaddal együtt egyetlen varázsütésre máris délre röpítenél, olajfák és kőházak közé, egy szicíliai falucskába, melynek főterén a dombhajlatban román stílusú templom áll. Meredek utcák, amelyek éles szögben kanyarodnak lefelé, a kapucinusok kolostora a hegytetőn, körmenetek felett lebegő fehér Madonnák, akiknek fejét dicsfény gyanánt fémkarika övezi, bella vista a tűzhányó széléből, odalenn a völgyet gondozott kertek szabadalják, kígyó módjára tekergőző gyalogutak, és sötétkék tengerszemek tükre fénylik fel. Semmiért nem fáj a szívem, amit északon hagyunk: sem Budapest kikövezett sugárútjaiért, sem a régi Thália filmszínházért a Nagymező utcában, amelynek termében kristálycsillárok égtek, a bejáratánál pedig festett plakátokon a színészek szájt szájra tapasztva csókolóztak; nem sírtam vissza a két elkoszolódott, toronyban végződő házat egy-egy neogótikus épületszárnyával, sem pedig a nagy belmagasságú lakásokat, melyekbe hosszú körfolyosóról nyílt a bejárat; nem sajnáltam a szomszédokat, akiket egytől egyig sátánistáknak képzeltem: valahol felettünk az emeleten nyilván azt lesik, mikor jön el a Földre a sátán ivadéka... Először talán csak a fürdőszobánk idéződött fel emlékezetemben, kerek ablakával, fekete-fehér mezős márványcsempéivel, gondolom, az ósdi vízmelegítő is, melynek lelógó láncán a kerámiafogantyút könnyedén meg kellett húzni,

és folyt a víz. De hát anyám itt volt velem, és hamarosan arról a fürdőszobáról is elfeledkeztem. Milyen feltűnő jelenség voltál, mama, és hogy kivirtultál délen, amikor az egyik író egy másikra cserélted! Kapribogyó, vörösbors üvegkancsóban, melynek oldalán kidomborodnak a betűk: „mezzo litro”, püré zöld olajbogyóból, piatti caldi és rajta spagetti megöntözve a felszabdalt paradicsom levével. Roberto, ó, Roberto, milyen jól festettél fehér öltözékben az akvamarin kékjével a háttérben, amelyet a házad teraszáról néztünk, és milyen cinkosan rejtegettük előled – anyám, én és méhében a magzat –, hogy számunkra te csak játékszer vagy, múló látomás, vision figurative, csak egy író, akit érdemesebbre cserélünk, mihielyt az én bűbájos anyám tapsikol egyet, és elkiáltja magát: „Elegem volt a Római Birodalomból!” Tibort sem szerettük. Sohasem volt az apám. Nekem csak anyám volt, anyám, akin legjobban a vörös Donna Karan mutatott, aki tündökölt a kék Nina Ricciben, ellenállhatatlan volt fehér Koko Chanelben, és aki a legszebb feketében... Hát Tibor? Tibor az életet körülkerítette, megjelölte, s végül megbízhatóan felmérte – mások lépteivel. Az ő ambíciói a mások birtoka közti senki földjére terjedtek ki. Tibor lelkesedett Kun Béláért (mi több, Bartókkal és Kodállal tagja volt a Tanácsköztársaság zenei direktóriumának); Tibor azonosult Landler Jenő vörös főparancsnok nézeteivel (jelentkezett a seregébe, de bevérzett szeme miatt a sorozáson kihullott a rostán); Tibor támogatta az antantot és a fellázadó ludovikásokat 1919-ben; azután meg Horthy Miklós tengernagy bevonulását Budapestre, osztozott abban, hogy a Szent István-i Magyarország eszméje felel meg a legjobban minden magyarnak (a forradalmárokat bekötött szemmel terelték a tiszai védvonalról), 1919. november 16-án pedig, mint afféle kíváncsiskodó, hallgatta meg a tengernagy beszédét a királyi palota előtt. („Tetemre hívom itt a Duna partján a magyar fővárost – harsogta Horthy -: ez a város megtagadta ezeréves múltját, ez a város sárba tiporta koronáját, nemzeti színeit és vörös rongyokba öltözött.”) Tibor után egy szonett maradt fenn (szabályos metrumokkal), egy kiforrotlan filozófiai nézeteknek formát adó regény, megmaradt a zsebórája, egy Unsere Liebeslinge szájharmonika, az arcképe (kerek okuláréval az orrán) meg egy gallérra köthető csokornyakkendő, amelyet sosem viselt. Tibor bőre fakó volt, és nem fért el ereiben a vér, mert az orra vére nap nap után eleredt. Gyűlölettel töltött el, ahogy hátrahajtotta fejét, gyűlölttem az orrába tömködött véres zsebkendőket. Olyannak képzeltem el, mint egy lószemű szilvát, amelynek héja sápadt és sima, de vérvörös redőkben tapad húsa a magra. És nyoma veszett. Egy közönséges keddi napon hült helye volt. Nem vitték el, nem is fogták le. Hol lehet Tibor, kérdeztem (esetleg apának vagy tatának szólítottam), miközben anyám találomra hajigálta rendetlenül a holminkat két nagy, sarkain fémvasalású bőröndbe. Választ nem

kaptam, csak a ruhadarabok szálltak át a szobán, mint valamiféle selyem- és pamutlepkék. Még aznap délnek vettük az irányt, miközben Mitteleuropa vihorászott körülöttünk. A patinás pályaudvar harmadik peronjáról indultunk (anya fehér kesztyűsen, rövid, öves szoknyában és lapos sarkú piros cipőben, én matrózruhásan a mozdony párafelhőjétől körülölelve). Egyenesen a fülkébe lehetett lépni a peronról, utasok, akiknek a gőzfelhőben csak fehér keze látszott, távolodóban búcsút intettek valakiknek, akik kikísérték őket. És boldogok voltak, akik integettek és mindent odahagytak, mint ahogy azok is, akik visszaintettek, és örökre elfeledték őket. Minden ablakban egy kéz fehérlett. Úgy sejtettem, hogy csak a mama és én nem tudtunk kinek integetni. – Miért nincs velünk a fülkében Tibor? – kérdeztem anyámat, miközben valamiféle cingár fiatalember segédkezett az elhelyezkedésünkben; de választ nem kaptam, mert aznap reggel mindent magunk mögött hagytunk: a göthös közép-európai írkat, akikkel Tibor barátkozott, meséiket a cimetszín boltocskákról, titokzatos színházakról, vaskalapos apákról és behemót biztosítóintézetekről, amelyek oktanul gyanúba fogják őket. Odahagytuk Budapestet hídjaival és patinás turulmadarával, nem volt többé jom-kippur és purím, nem volt macesz és édes-savanyú mazsolás saláta zsidó módra, nem sárgarépa és avokádó, és persze elsüllyedt a Liszt Ferenc Konzervatórium is, ahol Dohnányi Ernő meghallgatta Tibort, és a legkiválóbb nem hivatásos zongoristák közé sorolta. Igyekeztünk elfeledni Tibor zongorista barátait is, Kílényi Edvárdot és Andó Gézát (a mintagyereket, akivel folyton példálóz- tak előttem), vagyis az összes évjáratot a húszas és a harmincas évekből, amikor Budapest elszántan tört a kulturális fellegvár és észak Babilonja rangjának kivívására... Kőd ülte meg Közép-Európát, amely hamarosan elmerül a varsói és a drohobyczi meg a varsói gettó örvényében, miközben vonatunk átzakatolt a magyar tájon. A láthatáron a nagy háború viharfel- hői gyülekeztek. 1939-et írtunk – és Tibor egy zsidó orvos volt. Kórháza személyzetével az utolsó kijutó kétmotoros menekítette Budapestről Casablancába. Zsidó sebészek és nővérek ott különös klinikát működtettek, úgy hallottam később, hogy sok ismert és ismeretlen, egyenes vagy kétes jellemű személynek kölcsönöztek új ábrázatot... Kizárólag aranyat fogad- tak el fizetségül, és intézetük híre fű alatt gyorsan terjedt, Tibor mégis szenvedett Marokkóban. Levelet küldözgetett, melyekben visszasírta a királyváros Budát (a polgári Pestet egyszer sem említette), és aggodalmas- kodott félig zsidó mivoltom miatt. Mondandóját mindig jól megrágva, kö- rülményeskedve fogalmazott magyarul, úgyhogy anyám meg én sohasem tudtuk kihámozni, valójában mi a közlendője. 1940 októberében például így szentenciázott: „A nézőpont, sőt maga az alapállás is változhat, de az érvelés érzelmi töltése változatlan marad.” Egy hónap elteltével vagy kicsit

később, 1940 novemberében látszatra sokkal határozottabb ítélettel: „Nem jó, ha az írók védtelen áldozatnak tekintik magukat. Nem jó, ha az írók csak bábuk mások játszmáiban. Sok mindenért szót lehet emelni, egyik vagy másik nemzetért, osztályért is, de sokkalta logikusabb és meggyőzőbb, ha az író az irodalomért emel szót.” De nem, nem is így történt, levelet sem írt. 1914-et írtunk, és Tibor hadiorvosként szolgált. A kolubari ütközet után sietve Szerbiába vezényelték (sebészeti készletet vitt magával meg bokáig érő fehér köpenyt). Majd meg 1956 következett, és Tibor, a rákosista egy pincében lapult az Üllői úton, riadozva fülelt a szabadságharcosoknak a járda felől ideszüremplő hangjaira, s az ablakon át látta, ahogy sáros bakancsban, sietős léptekkel elhaladtak. Nem, mindezeket a sorsképeket nem akartuk megosztani vele, ezért aztán előbb mellőztük, majd elszakadtunk tőle – mint ahogy egyébként ő is mitőlünk. Talán épp abban a bokáit verdeső fehér köpenyben szökött Marokkóba, amelybe öltözve Szerbia hegyei közt a tábori kórházban lábakat amputált, amelyben a pesti oldalon, a Parlament gótikus boltívei alá húzódott; s amelyben a Margitszigettel szemben, a szanatóriumban a gyógyvizet itta. Ki tudná megmondani? Látom, csónakja hasítja a vizet, egyedül áll a tatján, kihúzva magát, orrára zsebkendőt tapasztva néz a messzeségbe; néhanapján megbízható pártmunkási minőségében jelentkezik; a Gellért Szálló díszes ovális medencéjében áztatja testét, hájas derekán egy árva fehér törülközőt körültekerve tárgyal valamiről három jövevényel, akik sötétkék csíkos öltönyben, gomblyukukban vörös szegfűvel érkeztek; látom őt továbbá Amerikában, a bírósági tárgyaláson – „exhibit one” – példát statuálva bizonyítják, hogy Veres Tibor tagja volt az erőszakszervezetnek, amelynek egyenruhásai magyar zsidókat szögesdróttal kötözték össze, minden másodikkal végeztek, szentül vállalt meggyőződéssel küldetésük helyességében lődözték őket a jeges Dunába, u Dunav, in die Donau. Egész 1942 folyamán. Egész 1943 folyamán... Tudom végezetül azt is, hogy sohasem sikerült megírnia a vágyott remekművet, és világos előttem, hogy ezért lépett a helyébe Roberto. Tibor. Apát mondtam volna? Illetve talán ez szaladt ki a számon: tata? Mégis, azt hiszem, csupán Tibor volt nekem.

Már akkor beleszeretett a Robertótól nyert magzatba, amikor még a hasában hordta, és milyen jól állt neki a kidomborodó pihés pocak! (Vajon én is olyan szépet formáztam benne?) Mint egy sárgadinnye, közepén a köldök púpocskájával, vagy mint egy tökhéj, melynek narancssárga belsejéből, amikor hintó lesz belőle, kilép a kisherceg. Pocakja valóban lenyűgöző módon növekedett: először az alhas vastagodott meg, ami még jobban

kiemelte hibátlan csípőjét, csábító combjait és dereka karcsúságát, azután a kicsinyke Melchi-Menyuska, valahol a magzatvíz langymelegében, otthonos öblében szájába vette hüvelykujját, és az én elegáns anyukámnak elkezdett kivirágozni a köldöke, csücsörítő huncut barlangszáj. Ugyanakkor minden más porcikája – a melle, a válla, az arca –, éppen mindene változatlan maradt a viselőssége alatt, úgyhogy Robertóval még sokáig eljárt táncolni magas sarkú ezüstcipellőben. Libbent, ragyogott észak kokettje, aki olaszul is magyar akcentussal beszélt, vele forgott delíriumban a magzat, s talán a magával ragadó pörgés, a boldog kacagás miatt, amelyre valahonnan odabentről úgy fülelt, mint valami kicsi delfin, más gyermekekénél is jobban megszerette anyját. Ő is jobban a szívéhez nőtt nálamnál, tudtam én, hogy, mint a Nagy Vétkesnek, minden oka megvolt rá. Nem faggattam, nem, nem féltékenykedtem, nem szorongtam – minden eldőlt már odabenn, a pocakban, a gyönyörűséges, gömbölyded, napsütötte terhospocakban, anyáméban, aki a mennybolt volt Menyusznak, angyali dicsfény féltestvérkém csillagos homloka fölött. Szegény Roberto, mindenféle magával vitte az én büszke, szép anyámat, vadidegen parasztokat ölelt keblére, akik a hordócskákban tárolt olívaolajat kínálták kóstolásra, és itt, a kövek szabdalta déli tájon elégedetten tette kezét anyám hasikójára, azt hajtogatva: „Mio figlio, mio caro figlio...” Tudott-e egyáltalán Tiborról, Tiborról, aki a Ferihegyi repülőtérrel fuvarozza az utasokat a városba kombijával, és kollégái társaságában munka után fel-felhajt egy Amstelt? Megfordult-e a fejében, hogy ő is ugyanígy tette rá a tenyerét anyánk hasára, amikor odabenn még csak ember-ebihal voltam, ha nem is tellett tőle annál több, mint hogy általa fogantam? Aligha. Roberto állt a mező közepén széttárt karokkal, feje körül az áttetsző azúrban apró fehér felhőgomolyok göndörödtek, mintha kavicsokkal lenne beszórva az égbolt, miközben felragyogtak rajta az első csillagok, állt ott, és nem fogta fel, hogy anyám senkié, senkihez sem tartozott soha. De Velencébe harmadjára is eljöttem. 1993-at írtunk, és a városba a földnyelven keresztül, a mestrei vonattal utaztam be. A vasútállomásnál felszálltam a 82-es vízibuszra. Úgy terveztem, elmegyek a D'Oro vagy a Resonico-palotáig, esetleg az Akadémiáig; de semmiképp a Lidóig. Mint kései vasúti járaton kialvatlanul érkező utas, úgy szálltam vízre; fáradtan léptem a fedélzetre, még ott zsongtak fejemben az éji lidércek és kísértetek, olyasféléképpen roskadtam be a széles törzsű vaporetto terjedelmes utasterébe, mint a kereskedő, aki épp Velence küszöbéhez ért, s Murano szigete takarásában már boldogan felsóhajt, mert elkerülte az Otrantói-szoros viharait, a török vámhatóság járőreit és a kalózhajókat. Valahol a zsebem alján néhány szem feketeborsot tapintottam ki, az étkezőkocsi asztaláról kerültek oda. Azt mondtam-e, hogy 1993-at írtunk, vagy talán az én kis féltestvérem, Menyuska már az anyja hasában

el volt rendelve a korai halálra? Nem, azért keltem keresésemre, én Euripidészem, a XXI. század első évében, azon a napon, amikor két öngyilkos merénylő lángba borította New Yorkot, az én kihúzott derekú városomat, amelyben napjaikat töltötték, és ahol még egyszer meghaltak Alekszandar Ziloti, Misa Levicki, Vladimir Horovic, Maurice Rosenthal, Leopold Godowsky egész rendjével együtt a régi jó zongoristáknak; New Yorkot, amelyet titokban szerettem, az állatkerttől a Central parkig minden hídacsát és a szecessziós korlátokat, az Ellis szigettől a Carnegie Hallig, New Yorkot, ahol anyám egy ízben meg akarta keresni Veres Tibort (apa? padre? père?), akinek nyilvánvalóan csak ostobán a nyakába varrták, hogy része lett volna Horthy különítményeseinek galádságaiban. Azon a napon két repülőgép (egy két és egy négy hajtóművű) vágódott a világ legrégebbi metropolisának két felhőkarcolójába, és többé már semmi sem volt olyan, mint azelőtt, sem az állatok között az állatkertben, sem a Malbery utcai New York-iak közt, Kis-Itáliában, sem a kínai negyedben vagy Greenwich Village-ben, de én a világ másik felén voltam éppen, a penészedő Európában, egy tragédiaíró után kutatva, aki nem is volt különösképpen sikeres. A vízibusznak a Piazzala Roma-Lido vonalon közlekedő 82-es járatára (a végállomásra semmiképp sem akartam elmenni vele) egész seereg turistával együtt szálltam fel. Tudták-e vajon, hogy a velencei galambok összeesküvést szőnek, és valójában befolyásos központjuk pénzeli azokat a vénembereket és öregasszonyokat, akik kukoricát árulnak a Szent Márk-templom előtt? Sejdítették-e, hogy meghalt a kisöcsém? Velencei-pocsolya - rajta olyasforma alkotmány, amilyenek odafenn, a szélfúttá túlparti és a magyar pusztákon hasítják a sekély vizeket; ő, a kis Melchi-Menyuska jól viselkedik, nem pityereg, noha az eső egyfolytában motoz kócos hajacsakájában; én a taton állva hosszú csákyával irányítom a hajót gondolás módjára, vagy mint afféle Kháron. Én Gilgames vagyok, ő Enkidu; Orpheusz vagyok, és ő Euridiké: Agamemnón király vagyok, és ő csupa lágyság, mint Iphigénia. Vad vihar zúdult a mélyebben fekvő városnegyedekre elárasztva őket, és mi ketten alkonyatkor csónakban ülve evezünk be a kivilágítatlan épületekbe. A Jelzalogbank (kölcsonügyosztálya alapítva 1882-ben; biztosítási ügyosztály, az évszám olvashatatlan) két szárnyával, szecessziós kupoláival úgy magasodik ki, mint valami kátrányfekete obeliszk, a két elárasztott utca felett; a homlokzati ablakok maszatosak; az óra húsz perccel hat előtt megállt; boltozata különös vörös színben játszik. Vértelen kezecskéjével Menyuska lökte be az ajtót, és mi, a két csónakos, beljebb merészkedtünk. A lélekvesztő hivatlan vendégként siklott be a víz hátán. Tökéletes csendben. Aranyozott szoboralak csípőre tett kézzel a lépcsősor alján, derékig a zavaros vízben, a feljárón sárgás patlak ömlik le; és mindez - az épület, a falifülkékben álló szobrok, az átri-

um, a lámpatartó, amelyet kíméletlenül paskol az eső, vagy az az óra, amely beledermedt a húsz perccel hat előtti pillanatba –, mind, az egész mintha nem is lenne, mintha sásból, nádból, vízililiomból állna. Egyébként 1888-at írunk, és anyánk még meg sem született. A Jelzálogbank építetői, Nikola Nestorović és Andra Nikolić még egyetemisták, a Velencei-pocsolyából pedig paloták nőnek ki, kísértetiesen, mintha szemünk láttára falazódnának fel, alkalmi építmények gyanánt, amelyek anyagát majd utólag váltják ki szilárdabbal. Hotel Bristol (csónakunkkal elsiklunk a régi recepció előtt; a lótoszlevelek és a hatalmas, fehér mocsári virágok alatt szemünkbe ötlük a megkésve hazatérő vendégeket szolgáló bakelitscsengő); a pályaudvar vágányain vízi szerelvények vesztegelnek. (Járművünk indulási helye: első vágány, balra; pontos időben indulunk el, Menyus meg én, és megyünk, irányt véve délnek. Valahonnan tudjuk, hogy nincsen anyánk.) Két árva hajózik a Velencei-pocsolya vizén, mint két elátkozott (bolyhos keszkenők tekeregnek körülöttünk mindenfelé, vagy nem is, fehér pólyába vagyunk becsavarva, olyanok vagyunk mi ketten, mint két lebegő lepedő Egon von Nemet képzeletében). Hanem ezen az őszön, Euripidészem, egy csillag elenyészett az északi égboltról. Nem volt valami nevezetes égitest, nem tartozott egyetlen ismert csillagzatba sem. Csak annyit tudni róla, hogy az asztronómiai jelzése: G117H. Valamint a kvadránsa ismert, az a pont, ahol tegnapig még pislákolni látták. Mindazonáltal mára elveszett; és a világ összes obszervatóriuma őt kereste: a kis csillagot, amelyet név helyett betűk és számok sora jelölt. A La Repubblica címlapján ez állt: „Eltűnt a G117H csillag.” És a vízibusz egy utasa megjegyezte: „Dovrebbe appartenere al piccolo principe.” Igen, lehet, hogy az én kisöcsém csillaga volt, az én sápadt kishercegemé, az én hullócsillagom ő, a játékbaba, akinek a haja szőke, szeme kék, óriási.

Euripidészem, téged nem olyan fából faragtak, mint apámat, Tibort, sem pedig mint Robertót, a két író, akik az én büszke anyámnak arra voltak jók, hogy Menyust és engem világra hozzon. Tibor hajmeresztően aggályoskodott. Saját bevallása szerint folyvást egyazon könyvön dolgozott, melyből remekművet akart alkotni. Nem gyürkőzött meg a feladattal, ellenben falta James Joyce Ulyssesét, majd pedig a maga gyatra angoltudásával az Ifjúkori önarcképet és a Dublini embereket is azonmód elolvasta, mihelyt feloldották róluk a tiltást. Megfordult a fejében – a véletlen trieszti találkozás gerjesztette fel benne az ábrándot, amikor a tömegben egylépésnyire volt Joyce-tól –, hogy maga is képes lenne a tudatfolyamra építve

olyan regényt megírni, amelyben valójában eszmék hömpölyögnek. Hőse – így képzelte el apám (azt mondtam volna: a papa?) – az elgondolás szerint lapról lapra rosszabb színben tűnik fel, miközben mind magasztosabb ideák vezérlik. Végezetül a jegyzetek alapján a főszereplőre kötél általi halálbüntetés várt. A történelemnek egy szokványos balekja volt az illető, egy balvégzetű karmester, akit becsvágya arra készített, hogy eltörölje fasiszta múltja sötét foltjait. „Herr Gáboryt többször is láttam azokban az években, amikor ikaroszi felemelkedése és hát bukása is már a múlté volt, és bevallom, hogy ennek a különös úrnak a szavai, amit akkor hallottam, zavarba hoztak – írta apám, Tibor. – Rájöttem arra, hogy a zürichi műtétje után miért utasította vissza olyan keményfejűen egyes operák színrevitelét. Ott, valahol a messzi távolban, az éterszerű álmokon túli világban – zavaros fogalmakkal és egy öreg siránkozó hangján szólva – nem látta azok ideális arányait és sugárzó arcukat, s ezért végül is okkal támadt kétely benne e világi megalapozottságukban. Von Gábory náci múltja 1949-ben aligha volt elfelejtve. De ebben az évben tért vissza a maestro a műtétről, és Bécs tárt karokkal fogadta, mintha von Gábory sohasem lett volna Goebbels kedvence, s mintha egyáltalán nem lépett volna azokra a dobogókra, amelyekről csak néhány nappal korábban úgy menekültek a zsidó karmesterek, mint a patkányok a fertőzött hajóról. Gáborynak, aki eleve arra született, hogy uralkodjon az embereken, ugyanúgy, mint a partitúrák képlékeny hangjegyein, néhány év alatt sikerült eltüntetnie maga mögött minden nyomot, és, úgy látszik, örökre lezárnia előéletének dossziéit. 1949 tavaszán megalapozza az első Beethoven-ciklusát, és felkészül a végzetes salzburgi útra.” De hát, szalamiszi, életben maradni nem éppen könnyű, és meghalni sem – sem a valóságban, sem a regényekben. Veres Tibor megszenvedett irományával. Az én gyönyörű szép anyámat először lektorként vonta be, majd tanácsadóként, végül regényalakot formált belőle. Bátran libgett be a regénybe karcsú lábán, amelyen oly elegánsan mutatott a magas sarkú vörös cipellő vagy a kék szandál. Úgy járkált romjai közt, mint valami nimfa. Helyrehozta a romokban álló kephalóniai színházépületeket, a budapesti sugárutakat, amelyek oly szélesek, mint a Duna a Parlamentnél, a müncheni villamosokat és villamosvonalakat meg a fáradt villamosvezetőket éjszakai műszak után, a kénes gyógyvizeket Magyarország-szerte; hajókázott Lauraként, eltűnt, mint Jelena, a nő, aki nincsen; minden dolgoknak mértéket szabott, és mint valami torz, kitalált istenség, elválasztotta a világosságot a sötétségtől, a helyest a helytelentől. A legjobb szándékkal szénítette az NSDAP-mozgalom történetét (némi elfogultsággal a Strasser fivérek iránt), felcserélt megokoltságot és esetlegességet Tibor szerencsétlen főhőse történetében, akinek, mint afféle regénybeli kócbabának, egyenesen az akasztófa alá vezetett az útja. Saját ke-

zúleg tette a nyakába a hurkot, s szedte össze a kíváncsiskodókat, akik a börtön körletében végig akarták nézni a kivégzést, és éppen, amikor meg-rántani készült az emelőkart, amely Gábory elítélt lába alatt megnyitotta volna a csapóajtót, hogy a megfeszülő kötél elroppantsa csigolyáját - elha-tározta, hogy kilép a regényből, és megkegyelmez a halálra ítélt karmes-ternek. Tibor regényrománca pedig, a magyar irodalomnak ez az elvetélt remekműve, őnékülé fájdalmasan félresiklott, összekeveredtek benne az epizódok és a fő folyamok, kipotyogtak belőle a hősök és hősnők nevei, vé-gül pedig úgy összeroskadt, mintha Joyce-hoz nem lett volna soha semmi köze. Valójában Tibor 1953-ban kinyitotta a zöld szekrény ovális ajtaját, melynek belső oldalán tükör volt, összekapta néhány holmiját, egy porlep-te birsalmát is belehajított a szekrény tetejéről, és lelépett; nem gondolt már Kodállal, Bartókkal, Kun Bélával, Horthy ellentengernaggyal vagy a Liszt Ferenc Zeneakadémia rektorával, Dohnányi Ernővel és Andó Gézá-val, a kis zongoristával. Úgy tűnhetett, csak rövid időre, egy-két napra ment el, mint máskor Amszterdamba, hogy egy átszellemült zenekart hall-gasson meg, a Konzertgebaut, kedvenc mesterével, Mengelberggel - ámde a látszat csalt. Ott maradt az asztalon a tartalék szemüvege, egy zöld cso-kornyakkendő, rajta a velencei oroszlánok rajzolatával, meg egy szájhar-monika. A Korona Szálloda vízjelével ellátott fehér levélpapíron, amelyre talán búcsúlevelét készült megírni, csak egy vércsepp hagyott nyomot, ahogy eleredt az orra vére, rossz előjel gyanánt, mint az utolsó hiteles üze-net teste belsejéből. Mindezt azonban csak futólag láthattam, mert még azon a kedden röpdösni kezdtek a tárgyak a fém sarokkvassal ellátott bő-röndökbe: anyám merevített melltartói (mintha fehér mellei is benne len-nének), a harisnyák és harisnyakötők (anyám combjainak emlékével), az alsónemű az ő illatával, az én kis zsakettjeim és matrózuhaím (a révkapi-tányság címerével). Röpdöstek a tárgyak át a szobán, mint a madarak, ha nyugat felé szállnak, rossz hírek hozójaként.